

Ami örökre elmúlt

A régi Belváros

A régi Belváros édes volt, romantikus és bűdös. Utóbbi oka az volt, hogy a jobbára egy- és kétemeletes házacskák gangjainak végén szűk odúk lapultak, ahova a lakók kulcsal és gyertyával közlekedtek esténként, sorsukon könnyítendő. Esőben paraplént is vittek magukkal, télen takarót. Furcsa világ volt az.

Az egyébként gögös IV-ik kerületnek csak az a része volt ilyen ódon és rosszillatú, amelyet a mai Ferenc József-rakpart, a Várház- és Múzeum-körút, a Kossuth-utca, Esküút és a Petőfi-tér határolt. Ezen a területen még ma is található egy régi belvárosi ház, a fent emondottak bizonyosságául. Viszont a szag azóta levendula-illattá finomult.

Itt terült el a Rózsa-tér, a Zöldfa-utca, a Lipót- és kis Lipót-utca, itt sötétlett a Kúria palotája, az Athenaeum és a Gottermayerék finom homlokzatú háza, a Szerb-udvar temploma és üde kertje. Volt egy szörnyű átjáróház, az úgynevezett „Zöld-udvar”, ami a Molnár-utcából vezetett a Hal-térre. Az utcák nevéből következtetni lehetett lakói foglalkozására: Kalap-utca, Molnár-utca, Pintér-utca, Sörház-utca. Mi a Havas-utcában laktunk, amely nem a hótól, hanem Havas Ignációl nyerte a nevét.

A Rózsa-térről két emlékem maradt: a Wessely-cukrászda és a Török Császár-kávéház. Utóbbi bejárata mellett a cégtáblán hatalmas festmény éktelenkedett, valamelyik Szulejmánt ábrázolva, ágaskodó paripán. Ezt mindig megbámultam. A Wessely-cukrászda kirakatában valóságos állatsereglet volt színezett cukorból. Hús fillérbe került egy vadállat. Ez volt az a ritka eset, mikor a költő ette meg az oroszánt és nem az oroszán a költőt.

Mint első gimnazista a Lipót-utcán át rohantam reggelként a Kegyesrendi Gimnáziumba. Akkor még állt a régi Városháza, a piaristák ódon épülete és a Görög Udvar. Az úgynevezett kis Lipót-utcában Forgó és Társa üvegkereskedésének kirakatában mindig megbámultuk az aranyhalakat. Darabjuk 30 fillérbe került. De ha a nebuló kiválasztott egyet és meg akarta venni, azt a választ kapta: „hja, ez a hal 50 fillér”. Ezekből a 20 fillérnyi plusszokból, a fehérszakállú Forgó bácsi, — saját vallomása szerint, — az idők során két házat vett Pesten.

Az Erzsébet-híd építése idején a régi Belváros eltűnt, tereit, utcáit újra szabályozták. Ekkor épült a Tiszti Kaszinó, a királyi bérpalota, a Klotild-paloták, a Belvárosi Takarékháza. Egy esztendő alatt minden megváltozott, még az utcanévek is. Emlékezetemben összekeveredik a régi és ez az ugyancsak régi, de mégis új Belváros, viszont a valóban régi boltokat nem felejtettem el. Ezeket kisvárosi ragaszkodással ismertük és számontartottuk mindig. Nekem még Dobos bácsi sajátkezűleg vágott szeletet híres Dobos-tortájából a Kecskeméti-utcai üzletben és a ma is ugyanazon a helyen található Jármay-patikában még az őszhajú és mosolygós Jármay mérte ki számomra saját készítményű gyomorcseppjeit. Ezt a műveletet azonban soha nem az előbb említett Dobos-torta indokolta.

Toriáról lévén szó, a Kecskeméti-utcában volt még, — sőt ma is megvan, — a Weisz Béla cukrászdája,

ahol a legjobb töpörtyűs pogácsát sütötték. Az Egyetem-utcában viszont akkor szenzációként hatott Pool és Mally, akiknél rendkívül olcsó habok és fagyaltok voltak kaphatók. A pultnál két kisasszony árult és mi mindig tünődünk, melyik a Pool és melyik a Mally? Végül kiderült, hogy egyik sem, mert Pool és Mally, a két férficukrásztulajdonos, hátul, a műhelyben gyúrta a süteményeket. Minden cukrászda között természetesen a Kugler Henrikét méltányoltuk legjobban és Clementet, ugyancsak a Gizella-téren. Utóbbi olyan jó volt, hogy vígan megélt a nagy Kugler szomszéd-ságában. Wikus már kiesett az útvonalból.

Gyerünk végig a régi Váci-utcán. Városház-téri torkolatánál a Huzella-üzlet örködött. Egész Magyarország idejárt vadászpuskát, patront vásárolni. Csodálatos angol bőr-holmik kincsháza volt ez a bolt és olyan illatú, hogy sokszor bementünk „szagolni”. Az a pompás, édeskesernyős bórszag még ma is az orromban van. Aztán sorra következtek a jobboldalon: Seefehlner papírkereskedése, a népszerű Beretvás és Sarlós, a „Kék Csillag” fehérnemű-üzlet, Marton, a díszmű-árus, Lechner, az órás, Rancenberger, az esernyős, továbbá Kálazdy Nővérek virág- és Bachruch ékszerüzlete. Winkle metszet- és rámake-reskedése volt a végső állomás.

A túloldalon visszafelé Calderoni optikus nyitotta meg a sort, mellette Koller J. és Társa remek férfidivat-üzlete, majd Quentzer és Pórfy kalapboltjai következtek és a Philantia virágkereskedés. Soron jött Thonet, a hajlítót bútoros, Ladstätter, a szalmakalapos, Obermayer Nővérek a himzésekkel, aztán a Főtrafik, ahol csodálatos Upman-havának sorakoztak és Gianacis, Dimitrino, Kyriazi és Laurens cigarettaremekei, 25-ös dobozokban, 1 korona 80 fillérért. Itt is bűvös illat lengett és feketébe öltözött kisasszonyok, akik közül az egyiket „töltött galamb”-nak neveztük. Ő volt a kiváltságosak részére félretett világos Trabuccók őrangyala. No és ne felejtjük el Mangold B. Kolost, a divatdiktátort és Piller suszter udvarra nyíló készpő-boltját, ahol minden lábbelihez tyúkszemet is kapott a gyerek nép.

A kicsinyek számára paradicsom volt a Belvárosnak ez a része. A Párisi-utcában Katsinka Kornél és Epstein híres gyerekruhái csábították a szülőket, a szomszédos Harisbázárban pedig a 10, 20, 30, 40, 50 és 75 filléres, játékkal zsúfolt boxok egészen 1 koronáig. Tízért már cseréppát lehetett kapni, ötvenért kis koffert. Itt volt ráadásul a „nappal szék, éjjel ágy” Schöberl-bolt és a bazár túloldalán kijutottunk a Koraherceg-utcába.

Ebből az utcából csak néhány üzletre emlékszem, a Mössmer menyasszony-festménnyel díszített kelen-gye-boltjára, Molnár és Moserre, a Szelnár-virágkereskedésre, a Harmónia zeneműkiadóra. Annál jobban tudom, hol volt és mit árult a Kertész Tódor díszmű- és játék-bolt, amelyben garmadában volt felhalmozva a megmérhetetlen árutömeg, zsebkéstől, inggombtól, legyezőtől, képrámától kezdve ólomkatonáig, hintalovak épűgy, mint bronzszobrok és majolika-vázák. Azt hiszem, minden vásárló lopott vala-

mit ráadásul, ezért zárt be végül a bolt.

Voltak egészen különleges üzletek a Belvárosban: a „Fekete kutya” drogéria a Lipót-utcában, ahol mindenféle gyógyfű, zsálya- és kamillatea is kapható volt. A mindentudó Gallwitz esztergályos-csodákkal bűvölt el, Böheim kutyákat és papagájokat árult, Maléter Géza kigyó-utcai rövidárúkereskedésében szép asszonyok trécseltek. Kirchknopf a cérnagombok királya volt, Ditmár és a Kossuth-utcai Giergl a köréző petróleumlámpáké. A Kossuth-utcában Girardi, mint a hölgytoilettek legfőbb művésze uralkodott, a Ráth Mór Gizella-téri könyvkereskedésében írók találkoztak, Bernhardt és Tóth, nemkülönben Kiss Libor fodrászoknál váltották egymást a gavalérok. „Párisi-udvar” nevű átjáróház két oldalán jobbnál-jobb suszterek sorakoztak s itt élt Aussim, az aranyműves és Sutrell, a kefekötő.

Érdekes, hogy a Kossuth-utca sarkától a Várház-térig, mint őrtornyok láncolata, kávéházi front övezte a Belvárost: a Zrinyi, a Fiume-, a Báthory-, a Bengyel- és a Nádor-kávéházak. A hajnali csetepaték rendszeren a Fiumében és a Báthoryban zajlottak le, a Belváros belterületén legfeljebb a Püvaxban. Ezt a híres kávéházat egyidőben áthelyezték a túloldalra, de onnan elmaradtak a törzsvendégek.

— Nagyon új a szaga! — mondták bánatosan.

Elszéledtek a Vadászkürt-kávéházba, a Steingasznerbe, a Vigadóba, vagy a Hungáriába, nyáron a Hangliba. A dunaparti korzón akkor még nem volt kávéházi front, viszont a kávéháznak legjobban kínáló helyen, a Wurm-utca sarkán, zajlott a tőzsde. Itt vadul kiabáltak a börzeánerék, majd zárlat után a kék zacskókba töltött búza-mintákkal szelíden etették a galambokat. Schol a világon nem totyogtak olyan kövér galambok az aszfalton, mint itt, főleg hossz idején. Ha nem jött volna néha egy-egy jótékony krach, mikor senki sem törődött velük, bizony elfelejtettek volna még repülni is.

A régi Belváros muzsikált az alkonyatban, mint a zenélő óra, csendes kis boltok homályából zengve. A muzsika örökre elhallgatott, de egy-egy üteme még él az egyre halkabban emlékező szívekben...

Endrődi Béla